

LUUNJA VALLA ARUKATE KÜLADE STRATEEGIA

Luunja 2022

Sisukord

1. SISSEJUHATUS.....	2
2. SIDUSRÜHMADE KAASAMINE.....	4
3. KÜLADE/ PIIRKONNA ISELOOMUSTUS JA ANALÜÜS	6
3.1 KÜLADE/PIIRKONNA ISELOOMUSTUS	6
3.2 SEOSSED TEISTE ARENGUKAVADEGA.....	12
3.3 SWOT ANALÜÜS	14
4. SEKKUMISLOOGIKA.....	18
4.1 ÜLDINE EESMÄRK.....	18
4.2 ARENGUEESMÄRGID	18
4.3 TEGEVUSSUUNAD	20
5. JUHTIMINE JA SEIRE.....	24
Lisa 1	26

1. SISSEJUHATUS

Luunja vald paikneb Emajõe põhjakaldal, Tartu linnast Emajõe Suursooni ulatuv vald on väga eripalgeline, hõlmates nii moodsaid elamualasid kui puutumatu loodusega piirkondi. Siinsel piirkonnal on põnev ajalugu ning kaunis loodus, pikaajalised põlluharimistraditsioonid ja mitmekesine majandus. Maailises ürgorus looklev Emajõgi ja unikaalse elustikuga Emajõe Suursoo meelitavad avastama ja nautima. Mõisaaegsete parkide ja alleede suursugusus annab tunnistust tollaste mõisate väärikusest. Kavastu külas töötab Baltimaade ainus jõeparv.

Luunja külade elanikud on aktiivsed, nooruslikud ja kultuursed. Meie külades on ettevõtlikud, palju tahtejõudu täis tugeva kogukonnatundega inimesed, kes soovivad luua paremat ja innovaatilist elukeskkonda. Lisaks on meil ka edukaid ja abivalmis ettevõtteid.

Hetkeseisuga ei ole meil toimivat üle vallalist kogukonda, inimesed on kapseldunud ja ajavad igaüks oma rida. Lohkva külas on aktiivsete eestvedajatega hakatud toimetama ja koos väikese kogukonnaga on tehtud palju asju. Aktiivsed kogukonnaliikmed renoveerisid Lohkvas välikorvpalliplatsi, on projektirahadega noortele loodud lisasportimise võimalused ekstreem skatepargi rajamisega, taastatud mõisaaegne roosiaed Luunja alevikus, kus oleks võimalik peredega jalutada ja nautida loodust ning vapustavaid vaateid Emajõeale. Lisaks on Lohkva külas renoveeritud ja kasutusele võetud tühjana seisev kogukonnakeskus, millele on kogukonna liikmed ise sisu loonud- toimuvad mitmed huvitegevused nii täiskasvanutele kui ka lastele jne. Kõik see on inspireerinud ka teisi külasid ja soov on hakata koos tegutsema, et oleks olemas üle vallaline koosloome. **Suurimaks väärtuseks on meie nooruslik elanikkond, ajaloolised vaatamisväärtused, mitmekesine loodus ja palju väikeettevõtjaid**- kahjuks puudub meil süsteemne ülevaade nendest ja seega oleks meil **vaja luua virtuaalne kaart**, kuhu koondatakse kõik külade piirkonnas oluline info, mida on võimalik reaalajas uuendada ja samas on info kätte saadav kõikidele elanikele ja turistidele, mis loob täiesti uued võimalused kogu kogukonnale. Virtuaalne kaart/app/andmebaas annab võimaluse jätkusuutlikuks loovettevõtjate ja toidutootjate tegevuseks ja arenguks ning tagab suurema kogukonna tunde, mis omakorda aitab luua rohkem koostööd ja toob piirkonda rohkem elanikke, mis annab omakorda võimaluse taastada mitmeid kogukondadele vajalike teenuste kättesaadavust- arsti teenus, koolid, lasteaiad, postiteenus jne. Interaktiivne kaart ning ühine strateegia aitaks kaasa nii külade sidustamisele, oleks üle vallaline teenus, aitaks elavdada ettevõtlust ja turismi ning kogukonnateenuste kättesaadavust erinevates piirkondades ning looks täiesti uue võimaluse info edastamiseks ja erinevate osapoolte omavaheliseks suhtluseks.

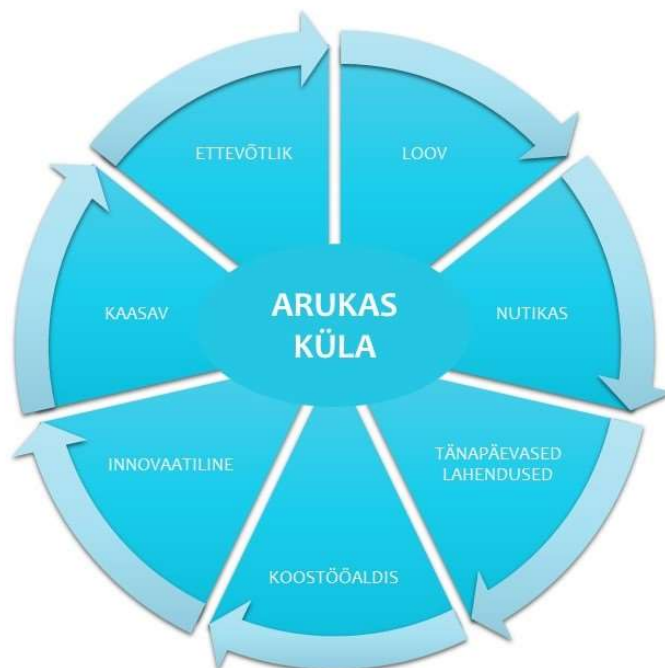
Luunja vald on väga eriilmeline, meil on linna äärne piirkond, kus on tiheasustus a rohkem võimalik tarbida kodulähedal vajalikke kogukonnateenuseid. Kuid meil on ka kaugemad piirkonnad, kus on hajaasustus ja vajalike teenuste tarbimine on piiratud, Linna piirist kaugemates külades on ebasoodsaid olusid- kehv teedevõrgustik, kehvad ja kohati läbimatud sõiduteed, kergliiklusteede puudumine, kogukonnateenused on välja arendamata. Inimestel on väga erinevad tegevusvõimalused olenevalt elukohast.

Mitteatraktiivne keskkond noortele peredele- lasteaedade ja koolide kaugus kodukohast, vabaajasisustamise võimaluste piiratus jne. Eesmärgiks on läbi tehniliste lahenduste kasutamise tekitada ajaliste -ja finantsressursside kokkuhoid, mida on võimalik suunata nii inimsuhetesse kui loovtegevusse elatise loomisel, parandada kogukonnateenuste kättesaadavust ning kogukondade koostööd, et lahendada piirkonna probleeme ja pakkuda uusi võimalusi.

Külade ühtne strateegia on vajalik, et seada ühised eesmärgid ja tegevused külade arendamiseks, koostööks, elukeskkonna parendamiseks ja ettevõtluse arendamiseks.

Külade strateegia koostatakse Arukate külade arenguprogramm raames. Arukate külade (Smart Villages) puhul on tegemist Euroopa Komisjoni initsiatiiviga innovaatiliste lahenduste juurutamiseks küla tasandil. Kontseptsiooni rakendatakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika raames liikmesriikide maaelu arengukavade ja strateegiakavade meetmete kaudu. Euroopas piloteeritakse arukate külade kontseptsiooni projektide Smart Rural 21 (<https://www.smartrural21.eu/>) ja Smart Rural 27 raames. Eestis rakendatakse arukate külade lähenemist esmakordselt 13 Leader tegevusrühma koostööprojekti “Arukate külade arenguprogramm” raames.

Euroopa Komisjoni käsitluse kohaselt on ARUKAD KÜLAD maapiirkondade kogukonnad, mis kasutavad uuenduslikke lahendusi oma jätkusuutlikkuse parandamiseks, tuginedes kohalikele tugevustele ja võimalustele. Strateegia koostamine ja elluviimine põhineb kogukonna aktiivsel osalusel, üheskoos keskendutakse majanduslike, sotsiaalsete ja keskkonna väljakutsetega toimetulemisele kaasates tehnoloogilisi ja digitaalseid lahendusi. Arukad külad teevad koostööd erinevate partnerite ja kogukondadega, osalejatega erinevatest sektoritest maa- ja linnapiirkondadest. (Euroopa Komisjon 2019).

Luunja valla „arukas küla“ ja selle iseloomustavad näitajad.

2. SIDUSRÜHMADE KAASAMINE

Luunja valla külade omavaheline koostöö on seni olnud vähene või puudunud. Ainult mõnes üksikus külas (Lohkva, Sirgu, Kavastu külades ja Luunja alevikus) on olemas külaseltsid või vabaühendused, kes külaelu eest veavad ja vähesel määral pakuvad kogukonnateenuseid (Lohkva külas on olemas kogukonnakeskus, Sirgu külas on olemas külaplats ja Kavastus on olemas seltsi ruumid), kuid mitmetes külades puudub aktiivsem kogukond, kes oleks valmis koostööks või puuduvad oskused koostööks ja ühistegevuseks.

Lohkva ja Sirgu külaseltsid on liikmed külaliikumise Kodukant Tartumaa ühenduses. Seltsi liikmed on osalenud paljudel külaliikumise korraldatud õppereisidel, seminaridel ja koolitustel. Ühenduses osalemine on võimaldanud osaleda suhtlusvõrgustikus teiste Tartumaa küladega. Lohkva külal on sõprusküla Kirepi küla.

Külades tegutsevate vabaühendustel on koostöö olemasolevate arendusorganisatsioonide ja -võrgustikega: MTÜ Peipsimaa Turism, Emajõe Võrgustik, Tartumaa Arendusselts, Peipsi ja Võrtsjärve kalandus, Lõuna-Eesti Turismiklaster, Tartu 2024, VisitTartu.

Külade omavaheliseks suhtluseks on loodud mitmeid Facebooki grupe, kuid tänaseks need siiski ei toimi või on piiratud. Aktiivsematel küladel või piirkondadel on sotsiaalmeedias kinnised grupid, kuhu teistel küladel on ligipääs piiratud ja seega omavahelist suhtlust on keeruline korraldada. Valla kaasabil on korraldatud mitmeid kohtumisi ja üritusi, kus külade esindajad saavad omavahel mõtteid jagada ja vähesel määral koostööd teha, kuid selline tegevus pole olnud järjepidev ja korralikku võrgustamist ja ühtset infovälja pole tekkinud.

2021 aasta suvel alustati Kavastu küla poolt esmakordselt külade vahelist mõõduvõttu, kus sportlikel tegevustel osales kokku viie erineva küla meeskonnad. Selline tegevus aitab küladel omavahelist suhtlemist ja annab võimalusi koostöötegevusteks.

Lohkva Külaselts teeb koostööd siseriikliku Leader koostööprojekti "Arukate külade arenguprogramm" raames. Koostöös osaleb 20 külade ja väikelinnade piirkonda üle Eesti ning käivitatakse Eesti arukate külade võrgustik. See loob uusi võimalusi kogemuste vahetuseks, üksteiselt õppimiseks ja koostöötegevusteks ka kaugemate kogukondadega.

Sidusrühmade kaasamine strateegia loomise protsessis

Strateegia loomise protsess algas juba aastal 2019, oleme kohtunud kogukonna liikmetega ja kaardistanud vajadused ning probleemid. 2019 lõpus ja 2020 aasta alguses toimusid meil mitmed mõttetalgud, kus osalesid elanikud ja ettevõtjad. Nendel ümarlaudadel koguti mõtteid, kuidas tagada aktiivset, elujõulist, ettevõtlikku ja jätkusuutlikku kogukonda.

Mõttetalgute tulemusena loodi neli laia valdkonda:

- ✓ Ettevõtlust toetav vald, elujõuline ettevõtlus ja aktiivne kogukond loovad koostöös kaasaegse taristu- selleks on tarvis luua ühtne virtuaalne keskkond/platvorm/äpp info jagamiseks ja saamiseks, soodustada ettevõtlust, rohkem tarbida oma valla ettevõtjate teenuseid ja tooteid, luua regulaarne turg, hommikukohvi töötuba ettevõtjatele (ettevõtjate kokkusaamise korraldamine), täiendavate jäätmejaamade rajamine külade piirkondadesse, korralikud kergliiklusteede võrgustikud, vabaajaveetmise kohtade loomine erinevatesse piirkondadesse.
- ✓ Teine suurem valdkond oli seotud hooliva, innovaatilise ja tõhusa vallavalitsemisega.
- ✓ Kolmandaks valdkonnaks oli kaasatud ja toetav kogukond, mille märksõnad ja alateemad olid koostöö soodustamine, MTÜde asutamine, mis aitab KOVil visioone ellu viia, koostöö kogukondadega, haridusasutuste poolne suurem initsiatiiv koostöös kogukondadega, eakate kaasamine tegevustesse.
- ✓ Neljas suurem valdkond oli rohelist identiteeti loov/tugevdav ja piirkonna atraktiivsust parandav kommunikatsioon, mille märksõnadeks ja alateemad olid teadlik mainekujundus, tegijate tunnustamine, ühiste suurte sümbolite, märkide loomine, millega erinevad grupid saaksid identifitseerida, korralikud infotahvlid piirkondadesse ja ühtne virtuaalruum, rahuloluküsitluste läbiviimine, talgupäevad, roheline kool rohelises vallas, kaardistada mahetoidu pakkujad ja Luunja OTT – Otse Tootjalt Tarbijale.

Kaasamine ja stareegia koostamiseks sisendi korje:

- 2019, 2020, 2021, 2022 Mõttetalgud
- 2021 küsitlus teede olukorra ja hoolduse kohta (FB)
- 2022 küsitlus külades olevate kitsaskohtade ja unistuste kodukoha kohta
- Kohtumised ettevõtjatega, Vallavalitsusega
- Kohtumised erinevatel üritustel (eakate klubid, sündmused, üritused)

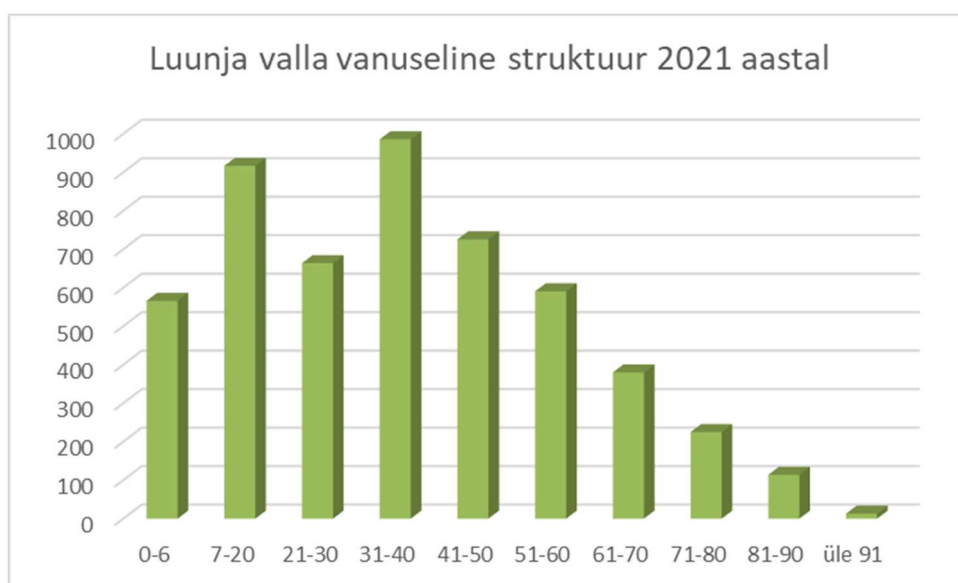
2022 aastal aprillis viidi läbi elanike seas ankeetküsitlus, kus uuriti elanike rahulolu ning uuriti, mis vajaks kodukohas kõige rohkem arendamist või paremaks muutmist. Lisas paluti vastajatel oma fantaasial korraks lendu tõusta ning kirjeldada unistuste kodukohta. Vastustest selgus, et **suurimateks puudusteks või arendamist vajavateks valdkondadeks on info kättesaadavus ja vajaliku info leidmine, ettevõtlusinkubaatori puudumine, kaupluste puudumine külades, puudulik transpordikorraldus, huvitegevuse vähesus**. Suurimaks probleemiks peeti nii infokättesaadavust kui ka kergliiklusteede puudust ning tänavavalgustuse ja turvaliste ülekäiguradade puudumine, et tagada ohutu liiklemine. Lisaks toodi välja ka sotsiaalteenuste vähesust ning hooldekodu ja eakate päevakeskuse puudust ning arvati, et toetusi ja tegevusi eakatele peaks oluliselt rohkem olema. Unistati nii kaasaegsest tervisekeskusest, hooldekodust, majutuskohtadest, paremast transpordikorraldusest ja keskkonda säästvatest lahendustest. Unistati kergliiklusteedest, ühtsest inforuumist ja paremast infokättesaamisest, energiasäästlikest kütte lahendustest ning ka kogukonnakoolist ja paremast huvitegevuse kättesaamisest. SWOT analüüsi koondati kõikide uuringute ja küsitluste tulemused.

3. KÜLADE/ PIIRKONNA ISELOOMUSTUS JA ANALÜÜS

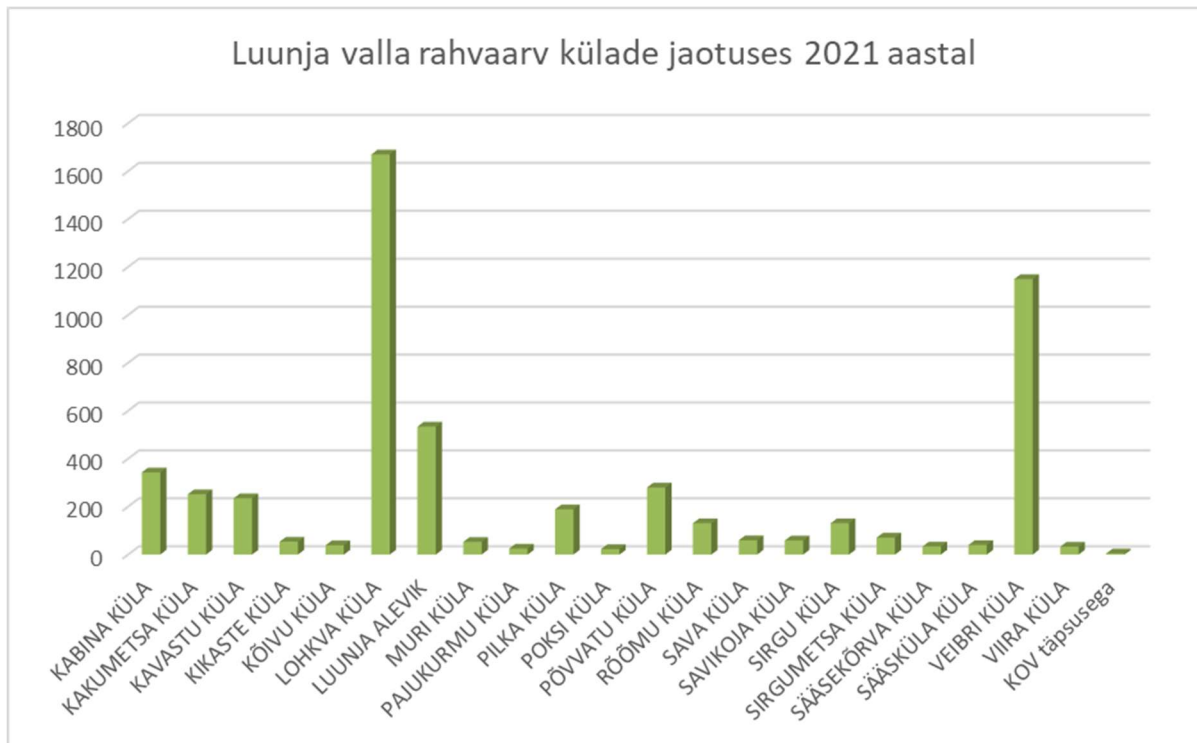
3.1 KÜLADE/PIIRKONNA ISELOOMUSTUS

Luunja vald asub Tartu maakonna idaosas Emajõe ürgoru vasemal kaldal ajaloolisel Tartu Maarja kihelkonna territooriumil. Tartu linnast kuni Peipsiveere looduskaitsealale ulatuv vald on väga eripalgeline, hõlmates nii moodsaid elamuallasid kui ka puutumatu loodusega piirkondi. Luunja valla naaber-omavalitsused Tartumaal on Tartu, Vara, Mäksa ja Haaslava vald ning Tartu linn. Luunja valla haldusterritooriumil **paikneb 20 küla** (Kabina, Kakumetsa, Kavastu, Kikaste, Kõivu, Lohkva, Muri, Pajukurmu, Pilka, Poksi, Põvatu, Rõõmu, Sava, Savikoja, Sirgu, Sirgumetsa, Sääsekõrva, Sääsküla, Veibri, Viira) ja **Luunja alevik**. Suuremateks keskusteks on Lohkva küla, Luunja alevik ja Kavastu küla.

Luunja valla külades elab nn põlisasukaid, kes on sündinud ja üles kasvanud esivanemate kodukohas, olles kõrvalt näinud kõiki eelmise sajandi erinevaid ajaloo etappe. Osa põlisasukaid põlvneb põlistest siinmail elanud perekondadest. Kuid küladesse on viimaste aastate jooksul tänu uusarendustele lisandunud palju uusasukaid ja seda just linnaäärsesse piirkonda. Rahvastiku arv seisuga 31.12.2021 oli 5411 elanikku. Külade elanikkonna vanuseline läbilõige on äärest ääreni, kuid just linnaäärne piirkond liigub noorenemise suunas, sest aina enam lastega noori peresid kolib uutesse arendustesse.

Suurima rahvaarvuga külad on Lohkva ja Veibri küla ning Luunja alevik.

Luunja valla külade ressursid ja väärtused

Luunja valla lõunaosas on Emajõe ürgorg, mida mööda kulgeb umbes 23 km ulatuses valla piir. Pinnavormilt on maa valdavalt tasane, välja arvatud Emajõe ürgoru lähedusse jäävad alad. Valla looduslikuks rikkuseks on suhteliselt suure viljakusega põllumaa, mis moodustab ligikaudu 50% pindalast. Umbes 30% Luunja valla territooriumist on metsa all. Linna lähitsooni riigimetsad kuuluvad kaitsemetsa kategooriasse. Maavaradest leidub Luunja vallas kruusa (Kabina karjäär) ja turvast (Laukasoo, Möllatsi raba ja Emajõe Suursoo). Vähesel määral leidub ka järvelupja. Suur Emajõgi on terves ulatuses laevatatava veeteena muljetavaldav, suure väärtuse ja majandusliku potentsiaaliga. Samas on see ka tähtis kalade kudemis- ja rändetee. Riikliku kaitse all on Kavastu park alleedega (13,4 ha) ja Luunja park alleedega (7,1 ha). Looduse üksikobjektidest on kaitse all Hantsi kadakas (ümberrmööd 0,7 m ja kõrgus 8 m, asub Kõivu külas), Kohtukivi (ümberrmööd 14,1 m, asub Kavastu külas) ja Luunja suurkivi (ümberrmööd 28 m, asub Kikaste külas).

Pilt 1. Mõisaaegne allee Kavastus. Foto: Ruth Mändma

Vaatamisväärsused

Emajõe-Suursoo looduskeskus;

Pähklisaare maastikukaitseala;

Kavastu parv;

Kavastu mõis;

Luunja mõis;

Luunja roosiaed ja rosaarium;

Luunja Jõesadam.

Vaatamisväärsustest põhjalikum ülevaade on esitatud Lisas 1.

Koostööpartnerid-asutused

Luunja valla asutusteks on Luunja Keskkool, Kavastu Lasteaed, Luunja Lasteaed Midrimaa, Lohkva Lasteaed, Luunja Kultuuri- ja Vabaajakeskus, valla raamatukogu tegutseb kolmes kohas- keskraamatukogu Lohkvas, harukogud Luunjas ja Kavastus. Lisaks toimetavad Luunja alevikus, Lohkva ja Kavastu külades noortekeskused. Vallale kuuluv sihtasutus Luunja Varahalduse SA tegeleb valla heakorrastuse, teede hooldusega, Kabina karjääri haldusega, õpilasliinide korraldamisega, tänavavalgustusega ning munitsipaalhoonete haldamisega, avalike haljashalade hooldamisega. Luunja vallale kuuluv sihtasutus Luunja Jõesadam SA tegeleb Luunja Jõesadama teenuste pakkumisega, Emajõe-Suursoo puhkemaja ja Kavastu parveteenuse haldamisega.

Koostööpartnerid-seltsid

Aktiivne seltsi- ja kogukonnaelu on seal, kus on aktiivsed eestvedajad. Luunjas on läbi aegade alati selliseid inimesi leidunud. Need kiiduväärt tegijad hoiavad üleval rahva huvi ja motivatsiooni, kannavad hoolt, et suhtlusring kitsaks ei jääks ning argirutiin põhjamaises kliimas rusuma ei kipuks. Seltsitegevusega edendatakse külaelu, kantakse edasi traditsioone ja luuakse kogukonnatunnet. Inimene on valmis oma kodukohta panustama, kui ta tunneb ühtekuuluvustunnet. Valla toel viivad aktiivsed külaelanikud ellu seltside eesmärki – muuta külaelu traditsioonide taastamise ja edasiarendamisega huvitavamaks ning parandada elukeskkonna kvaliteeti.

Vald toetab kolmandat sektorit mitmel viisil:

- avaliku kasutuse lepingute sõlmimisel,
- nõustamisega projektide ettevalmistamisel,
- rahaliste toetustega,
- tegevuseks ruumide võimaldamisega,
- ühiste projektide algatamisel ja teostamisel.

Esimene Luunja vallas moodustatud selts oli **Luunja Maanaiste Selts**, mille põhitegevus on kohaliku kultuuri- ja kogukonnaelu edendamine, käiakse looduse-, tervise- ja kultuurireisidel ning tegeldakse nii käsitöö kui ka kokandusega. Luunja Maanaiste Selts kuulub ka Tartu Maanaiste Liitu.

Kavastu Maanaiste Seltsi peamised tegevused on käsitöö, kangastelgedel kudumine ja kultuurireisidel käimine. Koos käiakse endistes Kavastu Side ruumides ja praeguseks on pausideta tegutsetud üle 20 aasta.

Kavastu Meeste Selts loodi 24. veebruaril 2013. aastal. See oli loogiline jätk ettevõtlike kohalike meeste tegemistele, kes juba mitu aastat olid kalapüügivõistlust korraldanud.

Luunja Jahiselts asutati 1967. aasta augustis ja sellesse kuulus toona 42 jahimeest. MTÜ Luunja Jahiselts asutati 1994. aasta märtsis ja liikmeid oli koguni 48. Seltsi tegevuse põhieesmärk on seltsi liikmete loodushuvil põhineva jahialase tegevuse korraldamine. Sinna alla kuuluvad loomade loendused, loomadele lisaõötade valmistamine ja metsa viimine, eriti kui juhtub olema lumerohke ja külm talv, ning muidugi etteantud limiitide täitmine küttemistegevusega.

Aktiivselt tegutsevad **MTÜ Münnich** ja **MTÜ Luunja Hüvanguks**, kes on agarad ideede genereerijad ning projektitoetuste taotlejad. MTÜ Münnich loodi selleks, et korrastada Luunja aleviku servas asuv aadlisuguvõsade kalmistu. Praeguse Luunja ratsaspordibaasi läheduses asunud kalmistule on 1767. aastal maetud krahv Burchard Christoph von Münnich, kes oli oma eluajal Venemaa keisririigi riigitegelane ja kindralfeldmarssal. Samuti on kalmistule maetud Eestimaa ajaloo mõjukate mõisnike Nolckenite suguvõsa esindajad. Nõukogude ajal kalmistu ja kabel hävisid. Säilinud põlispuude ja kalmistule viiva allée baasil kujundati mitmeotstarbeline park, mis avati 2013. aastal mõisapäevade raames. Samal ajal avati B. C. Münnichile

pühendatud mälestusmärk, mis on valmistatud Vene Föderatsioonist Viiburi linna lähistelt pärinevast graniitrahnust.

Luuna Aidateater (MTÜ Luunja Aidarahvas) alustas täiskasvanute harrastusteatrina tegutsemist 2010. aasta oktoobris. Liikmeid oli sel hetkel kuus. 2011. aasta märtsis toimus Luunja Aidateatri esimene avalik ülesastumine. Teine lavastus, mis tõi 2012. aasta kevadel kaasa ka Tartumaa harrastusteatri ülevaatusel parima lavastuse ja parima lavakujunduse tunnustuse, oli Jan Rahmani võrukeelne komöödia „Sõit“. Selle etendusega tegi Aidateater kokku 11 väljasõitu ka naabervaldadesse ja -maakondadesse. Tänapäevaks toimetas trupis kokku 13 liiget ja loodud on ka noorte ja laste trupp Aidake. Kaasa on löödud mitmes näitekunsti projektis ja ürituste korraldamistes ja kohaliku elu edendamises.

Külaseltsid tegutsevad Kabina, Kakumetsa ja Põvvatu külas, Lohkvas, Sava ja Sirgu külas. Sava külaseltsi kuuluvad ka Kikaste ja Poksi küla aktiivsed pered. Korraldatakse külapäevi, kultuuri- ja spordiüritusi, koolitusi, talgud jne.

MTÜ Lohkva Külaselts tegutseb väga aktiivselt. Põhilisemad ja suuremad eesmärgid MTÜ tegevustes on panustamine noorte ja perede vabaaja veetmise võimaluste mitmekesistamiseks. Oluliseks tegevuseks parendada kohaliku elukvaliteeti ja kogukonna üldist välisilmet ja elukeskkonda (näiteks kevadeti läbiviidud ja algatatud ühised koristus- ja korrastustalgud). Suurimaks väljakutseks on kogukonda tulnud uusasukate kaasamine ja piirkonna traditsioonide alahoidmine ja arendamine. Lohkva Külaselts on pärjatud mitmete tiitlitega: Tartumaa 2015. aasta kodanikuühenduse nominendi tiitel, kusjuures samal aastal sai Tartumaa kodanikuühenduse tegevuse toetaja nominendiks Lohkvas edukalt tegutsev ja MTÜ tegevusi toetav ettevõtte Grüne Fee Eesti AS; Tartumaa aasta küla 2018 tiitel ja kandideerime Eestimaa Aasta Küla 2019 tiitlile, esindades Tartumaad. Kirjutatud on mitmeid edukaid projekte, mille abil on piirkonda arendatud ja avalike teenuste pakkumiseks erinevaid objekte üle terve valla korrastatud: KÜSKi ja EV100 kingituste vooru projekt „Luunja roosiaia uus rosaarium“ ja „Luunja“ nimeline roos“. Projekt viidi ellu 2018 aastal. TASI LEADER meetme projektikonkurss – Lohkva külla SPINE miniramp, noortemeetmest. Taotlus sai rahastuse ja märts 2019 valmis Lohkvasse miniramp. 2021 lõppesid renoveerimistööd Lohkva Kogukonnakeskuses, mida rahastati LEADER meetme raames, lisaks palju muid projekte.

Hoogsalt tegutseb ka **Sirgu külaselts**. Juba aastaid on selle kandi pered oma elu huvitavaks muutnud, küla korras hoidnud ja seda kaunistanud. Sirgumas on uus põlvkond, kes on lapsest saadik aktiivselt seltsielus tegutsenud. Kuid vanadki löövad sageli seljad sirgu ja osalevad ühisüritustel. Sirgukatel on oma seinakalender, külavanem, arengukava ja seltsi liikmetel on au omada külalippu.

Aktiivselt kultuuri-, spordi- ja kogukonna valdkonnas tegutsevad mittetulundusühinguid ja seltsi on veel. Mõned näited: Hobunduskoolitus MTÜ, Liivimaa Ratsaklubi MTÜ, Luunja Rahvatantsuselts Trambali MTÜ, Luunja Vabatahtlik Jõepääste MTÜ, Maadlusklubi Jaan MTÜ, Sporditeenindus MTÜ, Tartumaa Ratsaspordiklubi MTÜ.

Koostööpartnerid-ettevõtted

Kvaliteetse **veeteenuse eest** vallas vastutab omavalitsuse osalusega AS Emajõe Veevärk ning linnaäärses piirkonnas AS Tartu Veevärk. Lisaks on hajaasustuse piirkonna elanikel paremate elutingimuste loomiseks võimalus taotleda toetust Hajaasustuse programmist majapidamises joogivee kättesaadavuse tagamiseks, elamu heitvee nõuetekohase kanaliseerimist tagava süsteemi rajamiseks, aastaringsest ligipäasetava juurdepääsutee rajamiseks ning ka leibkonna vajadustele vastava autonoomse elektrisüsteemi rajamiseks.

Luunja valla asendi tõttu on siin viimase 25 aasta vältel toimunud intensiivne planeerimis- ja ehitustegevus. Elamuarendusi on lisandumas pidevalt, igal aastal kehtestatakse uusi detailplaneeringuid, väljastatakse suur hulk ehitus- ja kasutuslube. Kõige aktiivsem on ehitustegevus mõistagi Tartu linna vahetus naabruses. Lisaks eluhoonetele on valda rajatud ka ettevõtlusega seotud objekte. Suurimad on AS Fortum, Tartu soojuse ja elektri koostootmisjaam Lohkvas, AS Palmako tootmiskompleks Kavastus, trükikoda OÜ Greif, AS Tarmeko toomishooned, Juhani Puukooli kasvuhooned ja puukool, Grüne Fee Eesti AS hooned ning AS Tatoli müügi- ja remondikompleks. OÜ Luunja Mõis on renoveerinud mitmeid mõisaaegseid ehitisi, mida kasutab oma tegevuses Luunja alevikus ning lisaks on kaks hobuste kasvatus-, treeningute ja aretusega seotud ettevõtet- Luunja alevikus tegutsev Luunja Ratsabaas ja Sirgu külas tegutsev Saksa Tallid OÜ.

Majutus ja toitlustus

Majutust pakub Luunja vallas kolm kohta ja hetkel on kogu vallas ainult üks toitlustuskoht.

Riverside Villa asub Luunja alevikus Luunja jõesadamas. Ajalooline 1860. aastal nurgakivi saanud Luunja jõesadamas asuv Riverside Villa on tore koht sõpruskonnaga peatumiseks, seminaride või sündmuste korraldamiseks. Esimesel korrusel on lahtise köögiga, vanade punaste tellisestega saal, pirakas teler ja hea saundikeskus. Esimesel korrusel asub ka majakülastajatele piisavalt ruumikas saun. Teisel korrusel on 5 kena tuba, igas toas oma sansölm, kus on magamiskohad kuni 14-le inimesele.

Kuu Turismitalu asub Kavastu külas Emajõe ääres vahetult enne Emajõe-Suursoo matkarada ja külastuskeskust. Kavastus asuval Kuu turismitalul on oma erarand, majutusruumida, aed, grillimisvõimalused, sauna kasutamise võimalus. Lisateenustena on võimalik kasutada nii sõudepaati kui ka mootorpaati. Kohapeal ja ümbruskonnas on võimalik vaba aega sisustada mitmesuguste tegevustega, näiteks suusatamise, kalapüügi ja matkamisega.

Külastemaja Varastatud Parve Hotell asub Kavastu mõisa pargis maalilise Emajõe ürgoru vasakul nõlval Kavastu parve vahetus läheduses. Tubadest avanev vaade on ilus igal aastaajal. Ettetellimisel pakutakse majutust ja toitlustust mugavustega kahe- ja kolmekohalistes tubades korruga kuni 24 inimesele. Kohapeal on võimalik korraldada üritusi: õppepäevad, seminarid, koosviibimised jms. Lisaks on sauna kasutamise võimalus. Ettetellimisel ja värske kala olemasolu korral on võimalus süüa ahjusooja suitsukala. Võimalik omapüütud kala ise suitsetada. Territooriumil saab telkida, teha lõket ja grillida. Pargis on platsid võrk- ja korvpalli mängimiseks.

Külalistemajal on oma kaikohad, seega saab kohale tulla ka veesõidukiga. Veesõidukitega tulijate jaoks on valgustatud ja turvakaameratega varustatud randumiskoht.

Kapteni Kelder on legendaarses Luunja Mõisakeldris asetsev kõrts kohe Luunja jõesadamas. Kõrtsile lisavad hubasust kaunid võlvid, mõnus muusika ja hea toit. Saalis on kohti kuni 80 inimesele. Samuti väike privaatruum, kus on mõnus olla kuni 12 inimesel.

Külade ja kogukondade koostöö vallavalitsusega.

Vald toetab kolmandat sektorit mitmel viisil:

- rahalised toetused (tegevustoetused, projektitoetused, projektide kaasfinantseerimine);
- ruumide võimaldamine tegevuseks;
- avaliku kasutuse lepingute sõlmimine (maade osas, projektitaotluste korral);
- nõustamine projektide ettevalmistamisel jmt;
- ühiste projektide algatamine ja teostamine.

3.2 SEOSSED TEISTE ARENGUKAVADEGA

Luunja vallal on ülevallaline arengukava, kuhu on panustanud ja oma arenguvajadused ning suunad esitanud kõik valla külad (kokku 20 küla), ettevõtjad, mittetulundusühendused. Küladel oma arengukava hetkel veel ei ole, kuid oma tegevustes juhindume Luunja valla arengukavast ning Luunja valla kultuuri, spordi ja noorsootöö arengukavadest, sest oleme ka ise nendesse arengukavadesse sisendi andnud. Lisaks on olemas Tartumaa arengustrateegia 2040, milles on kokkulepitud suuremad tegevussuunad kogu Tartumaa hariduse, ettevõtluse, taristu, tervise ja kultuuri valdkondades.

Luunja valla arengukava 2019-2027

„Mittetulundusühenduste võimekus ideede algatamisel, ettevalmistamisel ja elluviimisel on valla poolt oodatud ja toetatud. Tugev kogukondlik identiteet kujuneb vabaühenduste abiga. Tihe ja tulemuslik koostöö valla, vabaühenduste ja ettevõtjate vahel, toimiv koostöövõrgustik külaseltside jt organisatsioonide vahel on parimaks viisiks valla arengu ja elukeskkonna edendamisel.“

Külade oluliseks strateegiliseks eesmärgiks Luunja vallas on tugev kohalik identiteet, aktiivne kogukond, toetatud omaalgatused ja seltsielu. Kohalik omavalitsus toetab kogukonna algatusi kohaliku elu arendamisel.

Tartumaa arengustrateegia 2040

„Tartumaa on koht, kus saab elada kauem ja tervemalt, kasvatada lapsi turvalises ja puhtas keskkonnas, omandada head haridust, teha huvitavat ja tasuvat tööd ning osaleda aktiivsete kogukondade tegemistes.“

Tartumaa on tarkade ettevõtete kodu: hea infrastruktuur, haridus ja ettevõtluskeskkond soosib innovaatiliste toodete ja teenuste väljatöötamist. Tartumaa omavalitsuste missioon on luua ettevõtluse arenguks ja ettevõtlikkuseks parim keskkond.“

Eesti 2035 arengustrateegia

„Hooliv ühiskond on tähelepanelik ja abivalmis. Siin on igaühel võimalus eneseteostuseks terve elukaare ulatuses ning tagatud on selleks vajalik tugivõrk. Töö-, pere- ja eraelu ühitamine on toetatud, ühiskondlikesse ja kultuurilistesse tegevustesse panustab igaüks sõltumata eest ja inimeste heaolu on paranenud.

Koostöömeelne ühiskond põhineb ühtekuuluvustundel ning inimeste valmisolekul aktiivselt panustada ühiste eesmärkide saavutamisse ning hüvede loomisse. Iga inimene, pere- ja kogukond ning vabaühendus saab ja tahab ühiskonnakorralduses kaasa lüüa ja koostööd teha.

Elukeskkonna kujundamisel arvestatakse kõigi inimeste vajadustega ning otsustes järgitakse läbivalt kvaliteetse ruumi põhialuseid ja kaasava disaini põhimõtteid, et tagada igaühele nii vaimse, füüsilise kui ka digiruumi ligipääsetavus ja mugavus. Kasutusel on uuenduslikud tehnoloogiad ja looduslähedased lahendused, mis vähendavad ajakulu vahemaade läbimisel ja tagavad hea elukeskkonna terves Eestis.“

Luunja valla külade eesmärgiks on ka arendada kogukonda hoolivalt ja abivalmilt, et igal elanikul oleks oma kodukohas hea elada, panustada kuluuriellu ning kaasa lüüa kõikides tegevustes, ning seejuures arvestame nii kaasava disaini kui ka uuenduslike tehnoloogiatega.

Külaliikumise strateegia 2030

„Maal elamine on muutunud mainekaks noorte perede ja ettevõtlike inimeste sihtgrupis.

Külades, valdades ja Kodukandi organisatsioonis on tõusnud koostöö ja kaasamise võimekus.

Omavalitsustes on välja kujunenud külade/kogukondade kaasamise ja koostöö mudelid.

Külades ja kogukondades on tõusnud võimekus luua eeldusi töökohtade tekkeks ja kogukonnateenuste pakkumiseks.“

Luunja külade strateegia toetab ka, et külade kogukonnad saaksid anda oma panuse uute teenuste ja toodete loomisesse ning seeläbi suurendada maaelanike sissetulekuid. Edu eelduseks on oskus teha koostööd ning kaasata erinevaid osapooli. Oluline on suurendada turvalisust ja säilitada omast ja erilist looduskeskkonda.

3.3 SWOT ANALÜÜS

2019 lõpus ja 2020 aasta alguses ja 2021 aasta lõpus toimised meil mitmed mõttetalgud, kus osalesid elanikud ja ettevõtjad. Nendel ümarlaudadel koguti mõtteid, kuidas tagada aktiivset, elujõulist, ettevõtlikku ja jätkusuutlikku kogukonda. Probleemsed kohad on meil külades info liikumine ja kättesaadavus ning omavaheline suhtlus, elujõulise ettevõtluse arendamine, kaasaegsed ja kogukonna vajadustest lähtuvad sportimisvõimalused, haridusasutuste ja kogukonna koostöö, turvalised ühendused külade vahel ja liikumisharjumused ning kaasaegne taristu.

TUGEVUSED	NÕRKUSED
Külade elanikkond on stabiilne, on tekkinud kasvupiirkonnad (palju noori peresid ja lapsi)- Lohkva, Kabina, Veibri, Põvvatu, Rõõmu, Pilka, Sirgu ja Luunja alevik.	Külades kergliiklusteede- ja sidevõrgustik puudub.
Suurepärane Emajõega seotud looduskeskkond ja ning mõisaaegne ajalugu ja pärandkultuuri objektid.	Avalike mänguväljakute, palliplatside, korrastatud matkaradade, välijõusaalide, spordirajatiste, külaplatside puudus.
Kool ja lasteaiad on avatud ja uuendusliku mõtteviisiga ning kogukonnaga koostöö on väga hea.	Puuduvad elanikkonna vajadustele vastavad kaasaegsed transpordi lahendused.
Külades toimib väikeettevõtlus.	Küladel ei ole väljakujunenud ühiseid kooskäimise traditsioone ja kogunemise koht.
Külades on kogukonna eestvedajad/vedurid.	Külad on erineva suuruse ja kasvufaasis.
Omavalitsusel on olemas vabaühenduste toetamise kord.	Külavanemate ja/või külaaktiivide vähene kaasamine, puudulikud statuudid, tänased teadmised ja kogemused ei võimalda dialoogi pidada.
Hajaasustus piirkondades on kaunis ja puhas elukeskkond, vaikus ja puhas õhk.	Uued elanikud ei tunne seotust oma kodukohaga, ei ole tekkinud kogukonnatunnet.
	Info vahetus on puudulik- kogukondade vahel, kogukondade ja valla vahel jne.
	Looduskeskkonna reostamine, madal keskkonnateadlikkus.
	Avalikud teenused ei ole kõikides külades ühtlaselt kättesaadavad.

	Kogukonna poolt pakutavate teenuste kehv kättesaadavus ja puudulik info.
	Luunja vallas on väljaarenemata toitlustusettevõtlus.
VÕIMALUSED	OHUD
Projektide rahastused külade arendustegevuste elluviimiseks.	Riigi üldine regionaalpoliitika, mis ei arvesta väikepiirkondadega.
Ettevõtjatega koostöö piirkondade arendamiseks.	Prügi (praht teeääres ja looduses). Tartu linna lähedus tingib prügireostuse.
Osalemine rahvusvahelistes võrgustikes.	Keskkonnaameti poolsed piirangud looduskeskkonnale.
Koostöö turismi ettevõtjatega ja organisatsioonidega, naaberomavalitsustega.	Arenduste pealetung rohekoridorile ja avalikele teenustele.

Luunja vallas on suur potentsiaal tegeleda turismindusega, selleks on olemas suurepärane looduskeskkond, taastatud ja osaliselt renoveeritud Luunja mõisa süda, kogu valda läbiv suurte võimalustega Emajõgi, Luunja jõesadama puhkeala ja roosiaed, mõisapargid, põnev ajalugu ja pärandkultuuri objektid. Kavastu külas on Eestis ainulaadne jõeparv, millega saab jõge ületada.

Kogukondades on olemas küll eestvedajad, kuid puudub koostöö omavalitsusega, dialoogi pidamise oskus. Pikas perspektiivis eestvedajad väsivad ja järelkasv puudub, kui uutel elanikel puudub kogukonnatunne.

Külade omavahelisel suhtlemisel ja info jagamisel on vähe võimalusi. Üldiselt on väga kehv info levik, erinevate külade tegevustest info puudub, ettevõtjate, seltside, ürituste, matkaradade, avalike objektide ja muu info levitamine on kaootiline ja ühtne süsteem puudub (näiteks: „Kust leida lapsehoidja, keda palgata appi puid laduma, kas meie kandis leidub mõni usaldusväärne ja soodne torumees, rätsep või elektrik jne“). Kõikides külates ei ole külaplatse, kus ühiselt korraldada külates üritusi ja kokkusaamisi, puuduvad aktiivsed seltsid ja/või külavanemad ja aktivistid.

Luunja alevikus toimetavas Luunja Keskkoolis on kvaliteetne õpikeskkond, osaliselt renoveeritud ja kaasajastatud tipp tehnoloogiaga keskkool ning uued lasteaiad koos professionaalsete meeskondadega.

Luunja valla külates on puudulik kergliiklusteede võrgustik, mis takistab koostööd külade vahel ning on suureks puuduseks turvaliseks liiklemiseks avalike teenuste tarbimisel. Maanteedel puuduvad turvalised teeületuskohad jalakäijatele.

Teenuste pakkujate osaline puudumine – näiteks kehv postiteenus, Luunja vallas puudub perearsti teenus ja apteek pole. Toidukauplused on ainult kolme valla piirkonnas (Luunja alevikus, Kavastu ja Veibri külas), kaks neist on kehv seisus ja

vajaksid uuendamist ja tänapäevastamist. Puuduvad erivajadustega inimestele pakutavad teenused ning teenused eakatele.

Lähtudes eeltoodust keskendume strateegia elluviimisel neljale fookusteemale.

Fookusteemad:

1. Info ja kommunikatsioon.

N: Info vahetus on puudulik- kogukondade vahel, kogukondade ja valla vahel jne.

N: Kogukonna poolt pakutavate teenuste kehv kättesaadavus ja puudulik info.

V: Ettevõtjatega koostöö piirkondade arendamiseks.

V: Osalemine rahvusvahelistes võrgustikes.

Tuleb luua ühtne süsteem ja keskkond, kust oleks võimalik leida infot ettevõtjate kohta ja nende pakutavate toodete ja teenuste kohta. Ühtse virtuaalse kaardi loomine aitaks tutvustada põnevat ajalugu ja annaks see suurema tõuke ettevõtluse arengule ja turismiobjektide laienemisele ja ajaloo väärtustamisele. Interaktiivne keskkond, kuhu koondatakse kokku kõikides külates paiknevad teenusepakkujad, turismi ettevõtted, loodus- ja ajaloolised objektid, koos info, piltide ja videotega.

2. Töö kogukondadega

T: Külades on kogukonna eestvedajad/vedurid.

T: Kool ja lasteaiad on avatud ja uuendusliku mõtteviisiga ning kogukonnaga koostöö on väga hea.

N: Küladel ei ole väljakujunenud ühiseid kooskäimise traditsioone ja kogunemise koht.

N: Külad on erineva suuruse ja kasvufaasis.

N: Külavanemate ja/või külaaktiivide vähene kaasamine, puudulikud statuudid.

V: Osalemine rahvusvahelistes võrgustikes.

Tähtis omavalitsuse koostöö kõikide piirkondadega, oluline on kogukondliku tegevuse ja omaalgatuse toetamine ning elanike ulatuslikum kaasamine valla arendamisse.

3. Külade taristu.

N: Külades kergliiklusteede- ja sidevõrgustik puudub.

N: Puuduvad elanikkonna vajadustele vastavad kaasaegsed transpordi lahendused.

V: Projektide rahastused külade arendustegevuste elluviimiseks.

Eesmärgiks on luua kergliiklusteede võrgustik, mis aitab soodustada koostööd külade vahel ning avalike teenuste tarbimist. Kergliiklusteede võrgustik võimaldab mugavalt Tartusse pääseda ja kasutada Tartu linna rattaringluse teenust. Tiheda liiklusega

maanteedel on olemas turvalised teeületuskohad jalakäijatele, mis soodustab tervislike eluviise ja avalike teenuste paremat kättesaamist. Eesmärgiks on parendada ja efaktiivistada ühistransporti ja muidu innovaatilisi transpordivõimalusi, et liikuda ja tarbida avalike teenuseid (näiteks sõidujagamise äpp).

4. Puhas elukeskkond.

T: Suurepärane Emajõe seotud looduskeskkond ja ning mõisaaegne ajalugu ja pärandkultuuri objektid.

T: Hajaasustus piirkondades on kaunis ja puhas elukeskkond, vaikus ja puhas õhk.

N: Looduskeskkonna reostamine, madal keskkonnateadlikkus.

O: Prügi (praht teeääres ja looduses). Tartu linna lähedus tingib prügireostuse.

Eesmärk on kvaliteetse ja turvalise, peresid ning lapsi väärtustava elukeskkonna kujundamine ja hoidmine. Vallas asuvate avalike (eelkõige RMK) metsa-alade aktiivsem kasutusele võtmine, et kõikide külade elanikud saaksid kasutada kodulähedasi metsi puhkealana, mis aitaks inimestele tervislikumat eluviisi propageerida, kuid samas on oluline tõsta inimeste teadlikkust metsaaladel liikumisel ja loodusehoidmisel ja käitumisel keskkonnasäästlikult.

4. SEKKUMISLOOGIKA

4.1 ÜLDINE EESMÄRK

Luunja valla külades on turvaline elukeskkond ja keskkonnasõbralik elustiil, mis soosib suhtlemist ja aktiivset eneseteostust. Kohalik kogukond tunneb huvi ning on kaasatud valla arengusse ja otsustusprotsessidesse. Kõigi vanusegruppide ja perede jaoks on olemas head teenused ning ligipääs vaba aja veetmise kohtadele ja huvitegevusele. Küla on avatud uuteks nutikatele arengulahendustele ning loodud on ühine süsteemne infoväli ja kommunikatsiooni mudel.

4.2 ARENGUEESMÄRGID

Fookusteema	Strateegilised eesmärgid	Mõõdik
1. Info ja kommunikatsioon.	Loodud on ühine süsteemne infoväli ja kommunikatsiooni mudel.	Kaardistatud on kõik külades tegutsevad ettevõtted, tootjad, teenusepakkujad, loodus- ja ajaloolised objektid. Toimub regulaarne kommunikatsioon valla ja küla eestvedajate vahel. Kõik külad ja alevikud on haaratud ühisesse infovälja- loodud on kogukonnaäpp.
2.Töö kogukondadega.	Teadliku kogukonnatöoga on tagatud elanikkonna aktiivsus ja kaasatus ning sotsiaalsete teenuste pakkumine.	Kõigile lastele on tagatud ligipääs vaba aja veetmise kohtadele ja huvitegevusele. Välja on töötatud eestvedajate tunnustamine ning külavanemate ja/või külaseltside kaasamise statuudid. Turismi soodustamine- ajalooliste objektide taastamine ja viidastamine, matkaradade loomine. Väärtustatud on Emajõe, avatud on rohkem

		<p>juurdepääse jõe ja jõele ning soodustatud jõeturismi.</p> <p>Välja on töötatud ja elluviidud väärrika vananemise kontseptsioon.</p>
3. Külade taristu.	Taristu vastab külade vajadustele.	<p>Koostöös omavalitsuse ja Transpordiametiga oleme alustanud liikluskorralduse turvalisemaks muutmiseks võimaluse otsimist, sh piirkiiruse alandamiseks, ohutud maanteed ületuskohad, kergliiklusteedevõrgustik.</p> <p>Välja on ehitatud lairibaühendus, lisandunud on kaugtöökohti.</p> <p>Kaardistatud on tegelik transpordivajadus, toimib nõudetransport ja sõidujagamiseäpp.</p>
4. Puhas elukeskkond.	Külades on keskkonnasõbralik elustiil.	<p>Elanikud kasutavad keskkonnasäästlikke võimalusi: paigaldatud on päikesepaneele, ehitatud päikeseparke, elektri- ja hübriidautodele laadimiskohti.</p> <p>Keskkonnateadlikkus on suurenenud- koolitused, infovõrgustikud, säästlikumad energia- ja soojatootmise lahendused.</p> <p>Kool ja lasteaiad panustavad taastuvenergia ning säästliku majandamise propageerimisse.</p>

4.3 TEGEVUSSUUNAD

Eesmärk 1: Teadliku kogukonnatöoga on tagatud elanikkonna aktiivsus ja kaasatus ning väärtustamine.				
Tegevussuund	Tegevus	Vastutaja	Aeg	Rahastusallikas
1.1 Kaardistamine ja info kogumine.	Kaardistada kõik külades tegutsevad ettevõtted, tootjad, teenusepakkujad, loodus- ja ajaloolised objektid ja koguda nende kohta info kokku.	MTÜ Lohva külaseltsid ja teised külade vabaühendused koostöös KOViga.	2022-2023	KOV, Leader meede ja koostöö ettevõtjatega.
1.2 Regulaarse kommunikatsiooni vahendamise platvormi/äpi loomine.	Kogukonna-äpi loomine, kus on kõik ühises infoväljas-elanikud, ettevõtjad, turismiobjektide haldajad, asutused, KOV, turistid.	MTÜ Lohva külaseltsid ja teised külade vabaühendused koostöös KOViga.	2023-2024	KOV, Leader meede, EL vahendid, toetused ja koostöö ettevõtjatega.
Eesmärk 2: Teadliku kogukonnatöoga on tagatud elanikkonna aktiivsus ja kaasatus ning väärtustamine.				
Tegevussuund	Tegevus	Vastutaja	Aeg	Rahastusallikas
2.1 Vaba aja veetmise kohtade ja huvitegevuse laiendamine.	Küladesse külaplatside ja/või külakeskuste väljaehitamine, avalike mänguväljakute loomine, väljõusaalide ja matkaradade loomine, Lohkva külla	MTÜ Lohva külaseltsid ja teised külade vabaühendused	Pidev tegevus	KOV, Leader meede, EL vahendid, toetused ja koostöö ettevõtjatega.

	<p>siseskatepargi ehitamine, Luunja, Kavastu ja Pilka külla pumptrackide ehitamine, seltside tegevuste soodustamine, et huvitegevust pakutakse erinevates külades. Koolitused kogukondadele.</p>			
2.2 Eestvedajate tunnustamine.	<p>Töötatakse välja külavanemate ja külaseltside laiem kaasamise ja tunnustamise statuut.</p>	<p>MTÜ Lohva külaseltsid ja teised külade vabaühendused.</p>	2022	<p>Vabaühenduste eelarve, KOV, ettevõtjad</p>
2.3 Turismi soodustamine.	<p>Ajalooliste objektide taastamine ja viidastamine, matkaradade loomine, Emajõe väärtustamine ja juurdepääsude loomine (k.a erivajadustega inimestele, ratastoolidega jõe juurdepääs jne). Huviringide, mis aitavad väärtustada ja hoida Emajõega seotud oskuseid ja</p>	<p>MTÜ Lohva külaseltsid ja teised külade vabaühendused.</p>	2022-2023	<p>KOV, Leader meede, EL vahendid, toetused ja koostöö ettevõtjatega.</p>

	elulaadi-loomine ja läbiviimine			
2.4 Sotsiaalteenuste laiendamine ja väärika vananemise kontseptsiooni välja töötamine ja rakendamine.	Väärika vananemise kontseptsiooni välja töötamine, hooldekodu ideestamine ja loomine, sotsiaalsete riskirühmadele tänapäevaste lahenduste välja töötamine ja rakendamine.	MTÜ Lohva külaseltsid ja teised külade vabaühendused koostöös KOViga.	2022-2026	KOV, Leader meede, EL vahendid, toetused ja koostöö ettevõtjatega.
Eesmärk 3. Taristu vastab külade vajadustele.				
Tegevussuund	Tegevus	Vastutaja	Aeg	Rahastusallikas
3.1 Liikluskorralduse turvalisemaks muutmine.	Koostöös omavalitsuse ja Transpordiametiga leitakse lahendused liikluskorralduse turvalisemaks muutmiseks, sh piirkiiruse alandamiseks, ohutud maanteed ületuskohad, kergliiklusteede võrgustiku loomine ja väljaehitamine.	MTÜ Lohva külaseltsid ja teised külade vabaühendused koostöös KOViga.	Pidev tegevus	KOV, Leader meede, EL vahendid, toetused ja koostöö ettevõtjatega.
3.2 Kiirema ja stabiilsema internetivõrgu loomine.	Leida lahendused lairibaühenduse laiendamiseks ja luua võimalusi kaugtöö-	MTÜ Lohva külaseltsid ja teised külade vabaühendused koostöös KOViga.	2023-2024	KOV, Leader meede, EL vahendid, toetused ja koostöö ettevõtjatega.

	kohtade loomiseks.			
3.3 Parimate transpordilahenduste välja töötamine.	Kaardistada tegelik transpordivajadus, välja töötada ja käivitada toimiv nõude-transport ja sõidujagamise äpp.	MTÜ Lohva külaseltsid ja teised külade vabaühendused koostöös KOViga.	2022-2024	KOV, Leader meede, EL vahendid, toetused ja koostöö ettevõtjatega.
Eesmärk 4. Külades on keskkonnasõbralik elustiil.				
Tegevussuund	Tegevus	Vastutaja	Aeg	Rahastusallikas
4.1 Keskkonnasäästlike võimaluste selgitamine ja rakendamine piirkondades.	Keskkonnasäästlike võimaluste välja selgitamine, mis sobivad piirkonna loodusressursse arvestades ja vastavalt sellele sobilike lahenduste välja töötamine ja rakendamine- päikese-paneelide paigaldamine, päikese-parkide loomine, elektri- ja hübriid-autodele laadimis-kohtade ehitamine jne.	MTÜ Lohva külaseltsid ja teised külade vabaühendused koostöös KOViga.	2023-2026	KOV, Leader meede, EL vahendid, toetused ja koostöö ettevõtjatega.
4.2 Keskkonnateadlikkuse suurendamine.	Keskkonnateadlikkuse suurendamine, selleks vajalike koolituste läbiviimine	MTÜ Lohva külaseltsid ja teised külade vabaühendused koostöös KOViga.	2023-2026	KOV, Leader meede, EL vahendid, toetused ja koostöö ettevõtjatega.

	(kuidas hoida loodust ja keskkonda ning elada säästlikumalt), infovoldikute loomine, ekspertidega koostöös säästlikumate energia- ja soojatootmise lahenduste välja töötamine ja rakendamine.			
4.3 Kool ja lasteaedade panustamine taastuenergia ning säästliku majandamise propageerimisse.	Taastuenergia ning säästliku majandamise propageerimine koolis ja lasteaedades, selleks vajalike õppekavade ja huvitegevuse väljatöötamine koostöös kogukonnaga, biojätmete komposteerimine ja taaskasutus jne.	MTÜ Lohva külaseltsid ja teised külade vabaühendused koostöös kooli ja lasteaedadega .	2022-2026	KOV, Leader meede, EL vahendid, toetused ja koostöö ettevõtjatega.

5. JUHTIMINE JA SEIRE

Meie aruka küla strateegiat juhib MTÜ Lohkva Külaselts koostöös teiste vabaühendustega. Strateegia elluviimist juhivad ja jälgivad pidevalt arengusuundade vedajad ja projektijuhid (võivad olla ka mingil perioodil palgalised töökohad). Arengustrateegiat ja tegevussuundade kavasad ajakohastatakse igal aastal vastavalt vajadustele ja toimunud muutustele. Kõige keerulisem on sellise pikaajalise arengustrateegia eesmärkide elluviimiseks vajalike tegevuste ressursside vajaduste ja finantsplaneerimine, kusjuures puudub kindlus erinevate tegevuste rahastamise võimaluste osas. Samas on paljud tegevused üksteisega seotud ja sõltuvuses. Strateegia rakendamise käigus kavatsime kuulata ka teiste Euroopa külade

kogemusi, kellel on olnud sarnaseid projekte, et saada nõu ja võrdlusandmeid seda tüüpi projektide teostatavuse ja rahastamise võimaluste kohta. Meie plaan on rahastada väiksemaid planeerimistegevusi ja suuremaid tegevusi ettevalmistavaid projekte osalt külade elanike vabatahtliku tööga, osalt KOV rahastuse toel, osalt Leader abiga ja ka teiste väiksemata projektitaotluste ja EL meetmete rahastuste toel. Kuna paljude suuremate plaanitud ettevõtmiste eelarved võivad olla mitukümmend tuhat kuni mitmed miljonid eurot, siis on kindlasti vaja toeks ka mitmeid piirkondlikke, riiklikke ja Euroopa rahastamisvõimalusi. Muidugi kasutame omaosaluse tagamiseks, ka erakapital ja ühisrahastust (milles Eesti on Euroopa liider) ning era- ja avalikke sihtkapitale. Just rahastusallikate ja -meetmete leidmisel, valikul ja integreerimisel on vaja kõige enam abi strateegia tegevuste edasise planeerimise ja rakendamise faasis.

Strateegia seire ja hindamine on kavandatud kahel tasandil:

- ✓ Tegevuste edenemist ja peamisi väljundnäitajaid seiratakse jooksvalt. MTÜ Lohkva Külaseltsi ja teiste vabaühenduste juhatused ning projektide juhid teevad iga-aastaselt ülevaate lisaks rahade kasutamisele ka peamiste strateegia tegevuste seisust ning kogub tagasisidet erinevatelt osapooltelt;
- ✓ Üks kord 3 aasta jooksul tehakse põhjalikum seire juba ellu viidud tegevuste ja projektide tegelike tulemuste ja mõjude põhjalikuks hindamiseks. See on aluseks ka strateegia muutmisele ja uuendamisele.

Luunja arukate külade strateegia seire korraldus

	Aruka küla strateegia seire	Strateegia hindamine
Korraldaja	MTÜ Lohkva Külaseltsi juhatused	Koostööpartnerid ja teised vabaühendused
Tegija	MTÜ Lohkva Külaselts, teised vabaühenduste juhatused ning projektijuhid	Koostööpartnerid ja teised vabaühendused.
Alusandmed/ seire sisu	Tegevuste edenemine Projektide edenemine Projektide ja tegevuste panus strateegia eesmärkide ja väljundnäitajate saavutamisse Eelarveliste võimaluste kasutamine	Elluviidud tegevused/projektid, nende tulemused ja mõjud
Tegevuse pidevus	Pidev	1 kord aastas
Aruandeperiood	1 kord aastas	1 kord 3 aasta jooksul
Aruande heakskiitja	Koostööpartnerid ja teised vabaühendused	1 kord aastas seirearuanne ja 1 kord 3 aasta jooksul strateegia elluviimise tulemuste ja mõjude hindamise aruanne
Aruande otstarve	Iga-aastase tegevuskava ja eelarve täpsustamine, projektide tulemuse hindamine	Strateegia ülevaatamine ja uuendamine

Luunja valla vaatamisväärsused

Kavastu külast kolm kilomeetrit Peipsi suunas Peipsiveere looduskaitsealal asub **Emajõe-Suursoo looduskeskus**, mis peagi saab kuuluma Luunja vallale (omandamisprotsess jõuab lõpule 2022 aastal). 2004. aastal valminud keskus on ehitatud ajaloolise Kantsi kõrtsi varemetele. 13. sajandil ehitati Emajõe vasakule kaldale Varbeki linnus, mis kaitses idapoolsete rünnakute eest ja oli ühtlasi ka tollipunkt. Üle Emajõe oli tõkkepuu, mis takistas öiseid sõitjaid. Hiljem on linnust nimetatud Uue-Kastre kindluseks. Linnus purustati lõplikult 1704. aastal toimunud jõelahingu käigus. Praegugi on poiga märgitud Rootsi lipulaeva Caroluse hukukoht endise linnuse lähistel jõekäärus. Kindluse varemetele ehitati Kantsi kõrts, kus teenindati Peipsile sõitvaid pärjeleid, puu- ja kalalotjade ajajaid, suviti heinalisi ning talviti hobuliiklejaid. Viimati elati endises kõrtsihoones 1962. aasta paiku. Seejärel jäi maja peremeheta ja lagunes. Niisiis on selle hoone nurgakivi pandud juba seitse sajandit tagasi. Praegu asub kõrtsi kohal aastatel 2001–2004 renoveeritud looduskeskuse hoone. Läbi fuajee klaaspõranda võib näha põnevaid leide, mis on väljakaevamistel päevavalgele tulnud: 15.–16. sajandist pärinev Saksa kivitöö, Pihkvamaalt pärit savinõude killud (16. saj), linnuse territooriumilt leitud kivist suurtükikuul ja piiskoplinnuse katusekivid, mida paigaldusviisi järgi kustutakse munknunn kivideks. Leitud on ka Vene vaskmünste aastatest 1735–1859, kõrtsis kasutatud toidunõude kilde ja kahvel.

Looduskeskuse ülesanneteks on jagada Emajõe-Suursoo näitel teavet märgadele iseloomuliku looduse ja selle tähtsuse, samuti looduses liikumise kohta. Võimalik on tellida loodusprogramme ja matkata 2,5-kilomeetrisele teabetahvlite ja puhkekohtadega õpperajal, mis valmis aastal 2005. Õpperada teeb tiiru jõeäärsel lammil, tarnamättalisel madal soo heinamaal ja läbib sookaasiku. Looduskeskuses tegutsetakse aktiivselt aasta ringi, koostööd tehakse haridusasutusega ja võõrustatakse turiste, samuti toimuvad seal erinevad sündmused. Näiteks peeti 2010. aasta sügisel Emajõe-Suursoos maailma esimesed jõhvikakorjamise maailmameistrivõistlused. Toimuvad ka lisaks nii kogukondlikud, piirkondlikud kui ka rahvusvahelised sündmused ja üritused, näiteks Lodjafestival,

Pilt 2. Emajõe-Suursoo looduskeskus. Foto: Juhan Villem Kaivo

Pähklisaare maastikukaitseala asub Sirgumetsa külas. Selle pindala on 643 ha ning see on asutatud Luunja Laukasoo ja haruldaste liikide elupaikade kaitseks. Pähklisaar on 2,5 m kõrgune moreenist rabasaar, mida ümbritsevad maalilised laugasjärved ja kus kasvab ligi saja-aastane haavik. Pähklisaar on ürglooduse objekt ja laukasoo keskosas on hästi säilinud haruldane älve-lauka kompleks. Vanarahvas räägib ja mõned mäletavad praegugi, et sõdade ajal olla külarahvas Pähklisaarele peitu läinud. Kohalike jutu järgi olnud saar pelgupaigaks juba Jäälahingu (1242) ajal. Siia tulid kohalikud inimesed koos oma kariloomadega sõja eest varju ka II maailmasõja ajal, kui Punaarmee forsseeris Emajõe (1944). Räägitakse, et siis oli saarele kukkunud ka sõjalennuk. Tänapäeval käiakse seal nii marjul kui ka korraldatakse läbi laukasoo räästamatkasid, et avastada Pähklisaare võlusid ja looduskeskkonda.

Kavastu parve külastab tema ainulaadsuse tõttu palju turiste, samuti matkajaid, sest parv jääb RMK matkarajale. **1930. aastate alguseni** polnud Emajõel Tartust Peipsini ühtegi silda, jõeületus toimus parvedel. 19. sajandi viimasel aastakümnel oli Kavastu mõisnikuks edumeelne parun Werner Wulff, kelle eestvõttel pandi 1899. aastal kohalike liha- ja piimatootjate meeleheaks küla juures üle Emajõe käima parv, mis lihtsustas märgatavalt ümbruskonna eluolu. Tolleaegsele parvele mahtus lahedalt neli hobust koos vankritega. Parv tegutses 1983. aastani, kui katkes sinse parve üleveokett, parv ise kadus allavoolu ja hooratas vajuks jõevoogudesse. 1999. aastal taaselustati sajandivanune traditsioon Luunja valla ja AS Giga koostöös. Algne hooratas tõsteti jõepõhjast üles ja pandi taas tööle. Nii töötab Eestimaal ainus üleveopraam, millel on enam kui sajandi vanune käsitsi ringiaetav mehhanism. Selle kandevõime on kuni 20 tonni ja pardale mahub vähemalt sada inimest või neli sõiduauto. Parv sõidab teisele kaldale 6–7 minutiga, olenevalt sellest, kuidas parvemees hooratust keerutada jaksab.

Ajalooliselt on Luunja vallas asunud ning tegutsenud mitu mõisat, millest suurimad olid Luunja ja Kavastu. Seetõttu on tähtsateks vaatamisväärsusteks kunagistest mõisatest siiani säilinud ehitised ja pargid.

Kavastu mõisat (saksa k Kawast) on esimest korda mainitud 1544. aastal. Tollal kuulus mõis Jakob Krabbele. 18.–19. sajandil oli mõisal palju erinevaid omanikke – see on olnud nii von Stackelbergide, von Rehbindereite, von Wahlide, von Middendorffi de, von Richterite, von Mensenkampffi de kui ka von Wulfi de aadliperekonna käes. Mõisasüda ehitati esinduslikult välja 19. sajandi lõpukümnendel. 1890. aastatel valmis kahekorruseline suur neobarokne peahoone, mis oli ümbruskonna üks suursugusemaid. Võõrandamise järel asutati mõisahoones 1924. aastal vanadekodu. Mõisa peahoone ja hulk kõrvalhooneid hävisid 1944. aasta sügisel Emajõe kaitselahingutes. Praegu on mõisast säilinud suur park ja paar üksikut kõrvalhoonet. Üks maakivihoone on ümber ehitatud Kavastu meiereiks, milles täna tegutseb Varastatud Parve hotell. Alles on ka Tartu poole suunduv kahe kilomeetri pikkune kaunis pärnaallee.

Luunja mõisast (Lunia) on ürikutes esimesi teateid aastast 1503, kui see asus Vanamõisas. Luunjasse toodi mõis Poola võimu ajal, hiljem sai temast Tartu Maarja kiriku majandusõu (Proposthof). Mõis vahetas aegade jooksul korduvalt omanikku. Tähelepanuväärseim neist on kuulus väejuht, Riia kindluse ja Paldiski sõjasadama ehitamist juhtinud kindralfeldmarssal krahv Burchard Christoph von Münnich (1683–1767), kes on Luunjasse ka maetud. B. C. von Münnich oli 1735.–1739. aastal Venemaa peaminister. Suguluse teel läks Luunja mõis hiljem Nolckenite omandusse, kuhu jäi kuni võõrandamiseni 20. sajandi algul. Luunja Aidateatri vahendusel elustus lavalaudadel mõisa lugu „Luunja mõisa uus häärber“ Tamur Tensingu sulest. Parun Heinrich Reinhold von Nolcken külastas koos perega taas oma valdusi 2014. aasta suvel. Mõis riigistati 1919. aastal ja anti Eesti Seemnevilja Ühisusekasutusse. Mõisa peahoone on hävinud, kuid väga hästi on säilinud kõrvalhoonete kompleks, mis on arhitektuurimälestis. Mõisa viljaaidas on kultuurikeskus Tartumaa suurima saaliga. Teenijatemajas asuvad korterid ja hulk muid abihooneid on OÜ Luunja Mõisa kasutuses. Mõisa sepikoda on renoveerimisel ja sellest saab peagi Luunja Jõesadama hoone, milles hakkab tegutsema sadamakapten ja infopunkt. Viinaköök ja aednikumaja ootavad uue elu sissepühumist. Endiseid majandushoove piiranud ja ühendanud kiviaiad annavad tänasele Luunja aleviku südamele omanäolise ilme. Mõisapark on tänaseni aktiivses kasutuses ja seal toimuvad mitmed traditsioonilised suuremad ja võiksemad üritused. Parki on rajatud laululava, kus toimuvad Lastelaulupeod, jaanipäevad ja muud üritused.

Pilt 3. Üllar Saaremäe taaselustas parun Münnichi eluloo koostöös kohalike harrastusnäitlejaga 2013. aastal pargi avamisel mõisapäevade raames. Foto: Luunja Kultuuri- ja Vabaajakeskus

Luunja roosiaed rajati kunagise mõisaaias asukohta 1980. aastate keskpaigas tollase Luunja sovhoosi hiilgeaegadel. Luunja vallavalitsuse hooldatav roosiaed on kohalike seas siiani armastatud puhkekoht ja kontsertide korraldamise paik.

Luunja rosaarium on EV 100 raames kavandatud kingitus vallale. Luunja valla elanikud ja mittetulundusühingud, kohalikud ettevõtjad ning omavalitsus soovisid ühise koostööna taastada imetlusväärse rosaariumi. Lohkva Külaseltsi eestvedamisel algatatud projekt sai rahastuse EV100 meetme raames ning 2018. aastal alustati projekti elluviimisega. Lisaks sai taastatud roosiaed täienduse uue Luunja-nimelise roosisordi näol, mille autoriks on Eesti roosiaretaja Mart Ojasalu. Tegemist on ainulaadse sordiga, mille eesmärk on anda eelkõige Luunja valla elanikele ühtekuuluvustunnet ja jätta järeltulevatele põlvedele meenutama ühisel jõul ja koostööna valminud imetlusväärset rosaariumi. Roosiaia projekti on koostanud Väli Maastikuarhitektid.

Pilt 4. Ühise koostööna on valminud kaunis ja ainulaadne Emajõe-äärne vapustava vaate ning pika ajalooa rosaarium, kuhu on panustanud mitmed Luunja valla ettevõtjad, vabaühendused, omavalitsus ja kodanikud. Kogukonna kaasatus on taganud suurema ühtekuuluvustunde ja hoolivuse oma kätega loodud avalikku ajaloolisse rosaariumisse.

Luunja Jõesadam on Emajõega ja kogu Peipsi Kalanduspiirkonnaga seonduvat arengupotentsiaali väärtustanud mitu aastat, rajatud on Luunja jõesadam (väikesadam on kogu Emajõe veete ja Peipsi piirkonna jaoks oluline sõlmpunkt) ja puhkeala, mis on suur ca 6 ha korrastatud maastik paljude kehalist aktiivsust võimaldavate vahendite ja atraktsioonidega. Luunja jõesadama puhkealale on rajatud tehisk tiik (reguleeritava veetasemega, et tagatud oleks min 29,7 m veetase), mis mahutab 4 x 25 m rajaga unikaalne väliujula (lähim on Verevi järvel), hüppetorni, laste sulistusala ja vaba veepeegli ala ning liivaranna, lisaks on puhkealale valmimas väljõusaal (välitrenažöörid), autokaravani ala (vähemalt 12 kohta) ning laste ronimis- ja mängulinnak. Atraktiivsust loob peagi loodav püsiv väliekspositsioon, mis kajastab Emajõe veeteed ajaloolises ja kaasaegses vaates. Emajõe äärde on rajatud ujumis- ja puhkerand riietuskabiini, tualeti ja palliplatsiga ning algrada pinkide, grillimiskoha ja paviljoniga. Luunja jõesadam on peale Tartu linna **ainuke sadam Emajõel, mis on suuteline vastu võtma kõik Emajõel seilavad alused**, kaasaarvatud ajaloolised laevad – lodi Jõmmu, viikingilaeva Turm, kalepurjekad Liisu ja Paula ning teised alused.

Pilt 5. Luunja jõesadam. Autor: Ragnar Vutt

Luunja vallas asub veel mitmeid mälestusmärke, ajaloomälestisi, kaks väiksemat muuseumi ja kunstigalerii.

- Hobuse monument (Luunja alevikus)
- Luunja riigimajandi mälestusmärk (Luunja alevikus)
- Jaan Jaago mälestuskivi (Sääsekõrva külas)
- Laste laulupeo mälestuskivi (Kabina külas)
- Münnichi park (Luunja alevikus)
- Sahkapuu põllutöö- ja majapidamiskooli asukoha mälestuskivi (Muri küla)
- Soomepoiste mälestuskivi (Kõivu külas)
- Soomepoiste mälestusrist (Pilka külas)
- Sõrmuse kivi (Kõivu külas)
- Vabadussõjas langenute mälestuskivi (Luunja alevikus)
- Emajõe forsseerimise kivi (Luunja alevikus)
- H. Visnapuu vanematekodu (Sirgu külas)
- K. E. Söödi sünnikoht (Lohkva külas)
- Kavastu kohtukivi (Kavastu–Koosa maantee ääres)
- Mälestustahvel pimedale rahvajutustajale Kaarel Jürjensonile (Kavastu külas)
- Jaan Jaago tubamuuseum (Luunja aleviku raamatukogus)
- Klaverimuuseum (Luunja Kultuuri- ja Vabaajakeskuses)
- Meie Aja Galerii (Luunja Kultuuri- ja Vabaajakeskuses)

**Ühiste
eesmärkide
suunas!**